

Mythologia, Venise, 1567 - I, 07 : De Diis variarum gentium

Auteur(s) : Conti, Natale

Collection Mythologia, Francfort, 1581 - Livre I

[Mythologia, Francfort, 1581 - I, 07 : De Diis variarum gentium](#) est une version augmentée de ce document

Collection Mythologie, Paris, 1627 - Livre I

[Mythologie, Paris, 1627 - I, 07 : Des Dieux de diverses Nations](#) est une transformation de ce document

Collection Mythologie, Lyon, 1612 - Livre I

[Mythologie, Lyon, 1612 - I, 07 : Des Dieux de diverses nations](#) est une transformation de ce document

Informations sur la notice

Auteurs de la notice Équipe Mythologia

Mentions légales

- Fiche : Projet Mythologia (CRIMEL, URCA ; IUF) ; projet EMAN, Thalim (CNRS-ENS-Sorbonne Nouvelle). Licence Creative Commons Attribution - Partage à l'Identique 3.0 (CC BY-SA 3.0 FR)
- Images : Münchener DigitalisierungsZentrum (MDZ).

Citer cette page

Conti, Natale, *Mythologia* Venise, 1567 - I, 07 : De Diis variarum gentium, 1567

Projet Mythologia (CRIMEL, URCA ; IUF) ; projet EMAN, Thalim (CNRS-ENS-Sorbonne Nouvelle)

Consulté le 08/08/2025 sur la plate-forme EMAN :

<https://eman-archives.org/Mythologia/items/show/791>

Présentation du document

Publication Venise, Comin da Trino, 1567

Exemplaire Munich (Allemagne), Münchener DigitalisierungsZentrum (MDZ) , Res/4

Ant. 50

Formatin-4

Langue(s)

- Grec ancien
- Latin

Pagination 7r°-9r°

Notice créée par [Équipe Mythologia](#) Notice créée le 30/04/2018 Dernière modification le 25/11/2024

Nimero, quoniam vniuersa antiquorum religio & Theologia sub fabulis occultabatur, pluraque sunt in illis ad generationes, & res gestas creditorum Deorum spectantia, necessariō dicendum videtur quam va-
ris fuerint diversorum nationum de Diis ipsis sententiae, ante quam ipsas fabulas explanarias aggrediar: quæ res quantum afferet utilitatis & com-
modi ad suscepsum laborem, omnibus postea fiet manifestum, ut censeo.
Atque in primis ita facienda est Deorum diuisio. Ex antiquis Diis alii coe-
lestes, alii terrestres, alii aquatice sunt crediti: & aquaticorum alii maris, 10
aliis fluminorum, aliis fontium cura fuit commissa. e terrestribus rursus alii
montani, alii sylvarum & pastorum praesides, alii agricultarū fuerunt, atque
hi in planis locis habitare pierunque putabantur. Coelestium alii summo re-
rum humanarum præterant, alii consultores, alii præfuerunt tempestatibus
& certis cœli regionibus: alii loca tantam inferna habitare, & sceleratorum
præesse supplicis putabantur: neque illi præter hos, Diis posse esse crediti
sunt. Nam tametsi omnes nationes Deos esse crediderunt, nullaque fuerunt
tam ferre gentes, (ut insuffissimorum hominum, qui se sapientes dicere ausi
sunt, opiniones taceam) quæ hunc mundum aut fortuito genitum esse existi-
marint, aut sine aliqua incredibili prouidentia gubernari; cum sit è tam va-
riis rebus iam conciono ordine coagmentatus: tamen paucæ fuerunt, quæ
Deos introducere ause sint, nisi ab aliis acceptos. Cum enim suos Magos
haberent Persæ, prophetas Aegypti, Chaldeos, Assyrii, aliosque sacerdo-
tes alii nominibus vocatos alii nationes, omnia propè religionum ori-
go ab Aegyptiis in Græciā, & in Persas prius, deinde ad alias nationes
magis alle credita est. Quamvis omnes illi uno ordine falluntur, quod ante
Aegyptios, primi omnium mortalium Hebrei non solum religionem, sed
etiam verum Dei cultum acceperint; & non humanis consiliis, sed diuinis
præceptis ad ueram religionem fuesunt instituti. Gracia possea sequenti-
bus temporibus cum bellicæ laudos gloria florere inciperet, paulatim & fa-
crorum sicut immutauit, & tantum Deorum numerum auxit, quamvis disci-
plinarum cognitionem acquireret, ut magnam Deorum coloniam ad ceteras
civitates possea transmisserit. In hoc vaum tamen omnium prope po-
pulorum ac gentium sententiae primum conuenerant, ut diuina illa quæ ui-
deantur, superna corpora, Solem, Lunam, reliquaque altra cum perpetuo mo-
tu agitari conspicerent, ab ea celeritate & Deos appellauerint, & esse credi-
derint; ut Plato testatur in cratyllo. Neque illa ferè gens inuenta est; quæ
aliud esse Deos, quam ipsa coelestia corpora primum crediderit. Hanc op-
inionem lectus videtur Homerus, cum Solem omnia audire, omniaque vi-
dere inquirat, quod est, ut ait Plato libro secundo de legibus, solius Des mu- 40
nu: ita vero se habet Homeri carmen;

Sol qui cuncta sudis, quique omnia conspicis unus.

Huius opinionis autores fuerunt Aegypti, à quibus & templorum extruen-
dorum rationem, & imaginum, & rituum sacrorum Græci in patriam repor-
tarunt, sicuti tellatur Herodotus in Euterpe his verbis: οὐαὶ τοιαῦται τοιαῦται
τοιαῦται τοιαῦται αἰσθένεις. επίδεικται τοιαῦται τοιαῦται αἰσθένεις,
τοιαῦται τοιαῦται διάνοια τοιαῦται αἰσθένεις + τοιαῦται τοιαῦται αἰσθένεις
Deorum

Mythologiae.

Duodecim Deorū nomina primos Aegyptios existimasse, atq; Grecos ab illis cepisse: eosque primos aras, & imagines, & tēpla Diis sibi extixisse. Neque horū tñ solā rationē extruendorū in Grēciā Aegyptii trāsmiserūr, sed et ipsa nōnullorū Deorū nomina, vt idem scriptor tellatur in eodē libro;

- 10 Thēmidis, & Charitū, & Nereidū, & allorū Deorū nomina semp sunt in Aegyptiorū regione. Neque solos hos Deos coluit Aegyptia simplicitas, sed monstra quædā, & animalia partim hominibus infensa, partim vtilia, vt canes, boves, anguillas, vt ait Herodotus ī eodē libro;
- 20 Rhodius Anaxandrides comicus poeta, hic carminibus, quæ olim latina apud Athenzum fecimus, ita Aegyptiorum infantiam.

Haud esse vobiscum quo commilito,
Concordibus nec moribus nec legibus,
Per maxima internalia differentibus.
Bouem colis, Deis ego macto bouem.
Tu maximum anguillam Deum putas, ego
Obscuriorum credidi suauissimum.
Carnes suillas tu caues, ar gaudeo
His maxime: canem colis, quem verbero.

- 30 Neque tamen his brutis Diis contenti fuerunt Aegyptii, sed multa herbarū genera in Deorum numerum retulerunt, sicuti tellatur Inuenialis, vbi Aegyptiam simplicitatem carpit hoc pacto;

quis nescit qualla demens
Aegyptus portenta colat? Crocodilos adorat, & alibi;
Porrum & corpe nefas violare, ac frangere mortis.
O sanctas gentes, quibus hæc nascuntur in hortis
Numina.

- Atqui non hæc ab Aegyptiis monstra tam absurdâ acceperunt Græci in numerum Deorum, sed alia his non multo fortassis meliora. Qui Dii fuerint
- 40 in Græciam primum translati, declarauit Homerus in libro tertio Iliadis, ita inquietus.

ζενοντας, θεον ποιησεν, καὶ τόπον, αὐτοῖς,
θεοί εἰσι μαρτυροῦσι, τοῖς μαρτυροῦσιν
αὐτοῖς τοῖς, τοῖς, τοῖς τοῖς ἀνθρώποις αὐτοῖς
Ἄριστας τοῖς.

Iupiter ex Ida clarissime, maxime, & vna
Sol qui cuncta audis, quique omnia conspicit unus;
Fluminaque, & tellus, & sub tellure virorum
Crimina qui calligatis.

Atque

Atque infinita est propè illorū Deorū multitudo, quos Græcia posse a ceremoniis, altariis, ac tēplis magnificissimis auxit. Persæ hos prope Deos estimarunt, quos antiqui Græci, qui nō nati esse orū mortalibus hominibus, vt afferat Herodotus in Clio his verbis; *οὐ γάρ, μάκρους αὐτοὺς οὐδὲ τόπος αὐτῶν εἰσίν, τούτους ταῦτα τὸν ἀριθμὸν διαλέγεται, διορθοῦσι διάφοροι τοῖς τούτοις, τοῖς γάρ, τοῖς πολυτοῖς, τοῖς διάφοροι, τοῖς τούτοις πολλὰ μείζονα διεργάται.* Itis vero fanciū est ut in altissimos motum vertices ascendentēs Iouē sacrificet: Iouem yniuersum coeli ambitū appellātes. Sacrificat & Soli, & Lunę, & Telluri, & igni, & aqua, & vētis; his n. solis vt sacrificent, antiqua obtrnuit cōsuetudo. Hic cū prisca tantū Theologiā retinerent, nouos Græcorum deos irridentes, vbi Xerxes in Græciā cū exercitu traicisset, omnia Deorum Græciq̄ tēpla Magis autoribz inflāmarunt, qd nullū in locū dicerē Deorum numen esse includendū, quibus cūcta debet esse libera & parentia, vt testatur Cicero in libro secundo de legibz. Nam deridere consueuerunt Persæ eos qui rei huiusmodi facerent, vt ait Herodotus in Clio in his verbis; *πάντας δὲ θεούς τούτους χρηματίσας, λαζαρεῖς πλεῖ, τοῖς νομοῖς, τοῖς θεοῖς, τοῖς λαζαρεῖς τανακτίνοις, λαζαρεῖς τοῖς νομοῖς, μηδέποτε ιαγωνοὶ.* Persæ, vt ego cognoui, his legibus vtuntur; imagines quidem, & templaz, & aras non erigunt pro suis initutis, sed & illos, qui haec faciunt, accusant insaniz. Hic ratio non esset magnopere fortasse improbanda, si vel omnes essent sapientes, vel si sapientum etiam mens semper opportunis temporibus ad res diuinas esset conuersa, neque humanis cogitationibus ab iustitio cultu distraheretur. Sed cum res alicet se habeat, & templaz, quō ad diuinum cultum conuenirent, & imagines dei & sanctorum hominum tanquam monumenta amicorum Dei fuerūt instituendæ. Nam si statuē clarorum virorum, & eorum qui pro patria fortiter occubuerunt, iure apud Romanos & ceteras nationes tanquam praecellente virtutis exempla erigebantur, quibus incitarentur posteri ad virtutem, quo pacto virorum bonorum, & amicorum Dei, & qui pro veritate, Christianaque rep. fortiter occubauerunt, tanquam preciaria monumenta virtutis, & fidei, & constantie, quibusque deprecatoribus apud Deum veteremur, non erunt iure optimo ubique imagines erigendæ? Eit enim omnium templorum augustissimum pectus mortalium fide, pietate, innocentia, sanctitate, mansuetudine, pro pulcherrimis aulazis institutum & communikitum. Atque ne ita Deorum religio paulatim desiceret, quæ anima est ciuitatum, & omnis humanae vitæ stabilimentum, & templaz, & imagines, & dies solēnes, & sacrorum ritus, & publicæ ceremoniæ fuerunt in ciuitatibus prudenter institutæ. Scytharum Deos Herodotus in melpomene ita recensuit; *τοις δὲ μάκροις ενεργεῖς λαζαρεῖς, τοῖς μὲν πολυτοῖς, τοῖς δὲ διάφοροις, τοῖς δὲ πολλῷ πολυτοῖς, πολλῷ δὲ τούτοις, & μικραστίν, τοῖς διαφοροῖς & φυτεῖς, τοῖς δὲ θεοῖς, τοῖς δὲ πολλοῖς τοῖς διαφοροῖς.* Deos autem solos hos placant, Vestā quidem precipue, postea Iouem ac Tellurem, Tellurem Iouis vobrem exillimantes. Post hos, Apollinem, & Iuliem Venerem, & Herculem ac Marte. Hos n. oēs Scytha Deos putarunt. Ac i codē lib. scribit deinde Libyc populos Soli ac Lunę sacra facere, neq; vilos pietas Deos putat. At Iudei, vt memorie patit Cornelius Tacitus lib. xxi, solā mentē antiquos, rōmī, numen intellexere, pīanosque esse putarunt eos, qui Deū imagines mortali bus materialis in specie hominum effingerent; summū illud, & eternū, neque mutabile, neque interitum. Igitur nulla umulachica vētibz suis, nedum templia

Mythologię.

temporis fuerunt, et Strabo libro decimo decimoseptimo Geographię varios
fuisse diuersarū nationum Deos ita tradidit, ut singule prope ciuitates suos
proprios Deos haberent. Nam cū tria ex terrestribus animalibus vniuersa
Aegyptus coiāt, bouem, canem, scēlem; ex aliis accipitrem, ibim; ex aqua-
ticiis iquam molam, oxyrinchum; tum Sainte vt inquit, & Thebani ouem co-
lunt præcipue latum pīscē Nili, Latopolitani: lupum Lycopolitani. Cyno-
cephalum Hermopolitani: cepum Babylonii qui colunt iuxta Memphim.
Aquilam Thebani; Leonem Leontopolitani; capram & hircum Mendesii:
murem, & araneum Athribitum. Lōgum est omnium nationum ac populo-
rum opiniones, vel potius delirations de Dīs recensere, qui cum religio-
nis originem ab Aegyptiis accepissent vel antiquam non retinentes Theo-
logiam deriserunt magistros poetez, vel ip̄i in peiores superstitiones incide-
runt. Hanc igitur Deorum notionē cū homines primum habuissent, perspi-
cerent que quōd mīdus prouidentia gubernaretur, neque tamen cuius in-
telligere possent; quippe cum sidera in humanis rebus agere permulta intel-
ligentes & cognitionis desperatione capi, paulatim à religione in su-
perstitiones delaphi sunt: atque alii alios Deos introduxere. Est enim ab ip-
sa natura comparatum, vt cum nimio Deorum metu homines opprimuntur,
ad humilia & fōrdida quaque declinet, nihilque posse committi tam paruu-
tient, quod Dīs maxima cum iracundia ac supplicio non relitcantur. Hęc
res fecit vt idem Græci, qui Aegyptiorum, aliarumque nationum acceptas
ab illis superstitiones deriserant, in multo maiores errores hinc posse col-
lapſi. Nam & adulteros, & larrones, & ebriosos, ac facinorosos homines, qui
multo erant bruti in pūriort, pro Dīs coluerunt. quare cum de Dīs loque-
rentur adulteria, furti, parricidio, prælia, crudelitatemque illis inueni-
erunt, quæ propria sunt larronum & sceleratorum hominum facinora, ut res
Dīs talibus conuenientes. Athenienses tamen cum sapientiores essent, ac
horum Deorum turpitudinem intelligenter, neque vilum nisi sempiternum
30 & optimum esse posse Deum putarent, quia esse omnino cognoscerent, qui
esset, ignorarent, aut etiam fateri ob extētorum Græcorum metum nō au-
derent, ignoto Deo aram erexerunt. Hanc tantam Dīorum multitudinem
fabularum inuolucris posse implicarunt, cum licet omnibus quidquid
de Dīs collibuiisset confingere, vt quamvis multi posse constati sint, nemo ta-
men haec tenus expedire illos Deos ex his inuolucris potuerit, sed adhuc cō-
plures impliciti permaneant, & in perpetuum fortasse nōnulli mansuri sint.
Qui enim omnia, quæ de Dīs ab antiquis dicta tuerunt, ad optionum finem
se deductorum putari, idem speret se omnia nauigia, quæ vbiique nauigat.
40 iofanierunt antiqui sapientes vocati, aut poetez in his consingendis. Perdu-
radit huiusmodi de multitudine Deorum opinio usque ad Platonis tem-
po-
ra, qui prīscam Græcorum theologiam quadammodo immutauit, cum vnu
di Deum crederet, & cum vniuersum aliud gubernare, quem modo mū
di animam, modo mundum ipsum appellauit, modo vim illam, quia esset in
omnibus naturalibus corporibus vniuersus, ac pēnitissimus, quam antea ad Mon-
dam deduxerat Pythagoras. Atque horum vterque recte, si diutius in eadē
sententia permanissent: nam ceterorum, qui se appellabant sapientes nugas
lubens prætereo. Romani posse Græcia subacta quasi captiuam Græcorū
religionem

religionem in patriam transiulerunt, cum & ante Græcorum sacerorum ritus permulcos haberent, & siquid ad absolutam superstitionem deficeret, illud totū ex Hetruria sèpius acciperint: donec omnium superstitionum exercitor Christus, non modo tantam Deorum impurorum multitudinem profili-gauit, sed etiam veram, sanctam, & omnibus saluberrimam religionem introduxit: quæ nullæ vnaquam vel levitatem gentium, vel impuritatem ac scelerem populorum, vel sacerdotum avaritia vel hereticorum calumniis, labefactabitur. Vbiique enim veritatem emergere necesse est. Atque tot huc inter dicta sunt de divisione Deorum variarum gentium.

Quod unius necessario sit Dei. Cap. VIII. 10

ETI res est, quæ ad veram theologiæ potius, quam ad fabularum explicacionem pertinet, num unus, an plures esse possint Dii inquirere: tamen quia non prorsus abhorret à theologia fabularum expositio, videtur conuenire huic loco ut breviter declarentur ea, quæ de uno Deo ab antiquis sapientibus probabiliter dicta fuerunt. Neque vnuam Platonis illam sententiam probandam esse magnopere censi, qui nefas esse dicebat, vbi huiusce vniuersitatis parentem inuenieris, in vulgus proferre: quasi vero alia sit omnibus utilior aut magis necessaria cognitio, quam omnium bonorum autorem Deum cognoscere, aut rem non cognitam conueniat venerari. Nisi fortasse ita inquieras, nullam oportere vulgus teneri Dei religione ac reverentia, & nescio quid colere & benevolentia prosequi, quādo amare Deū maxime omnium opus est. Multæ sunt igitur rationes, quæ vnum esse, ac non plures Deos ostendunt: nam si plures sint Dii hunc ipsum Deorum numerum ob singulorum imbecillitatē esse necesse est. Si sī sint imbecilli, quo pacto sunt Dii appellandi: hent enim eo pacto supplices potentiori, & aliquando deficient, quorum vtrunque cum misericordia, Dei naturæ qui conuincere poterit: videmus siquidem in omnibus animalibus eam esse naturæ prouidentiam, vt, quanto queque sunt debiliora, citiusque moriuntur, tanto plura ex his producantur, secundioraque sint. Quod si tantus erat Deorum numerus, quantum habuerunt antiqui, atque inter hos mares & feminæ, brevi futurum erat ut tot Dii deficeret magistratus & imperia, & nisi otiosi ac desides vivere malentes, cerdones, & agricultores, & fabros Deos haberemus, neque terra hominibus habitanda nostris temporibus iam esset relicta. Sed quoniam repugnat Deos esse, & plures esse, & esse mares ac feminæ, terra tota hominibus relinquitur. Præterea si plures sint Dii, necesse est eos esse vel pari vel impari potentia, vt Xenophanes ait Colophonius. Si sint quidam impari, quo pacto debiliores sint Dii, ipsi uiderint. Sin omnes pares existant, nolensque aliis volentes impediatis iam neque fieri, neque nos fieri poterit, quod non potest sine risu intelligi. Multa igitur odia & pugna assidue inter hos Deos intercedent, quoniam sempiternæ intercedent cause, quæ nunquam cessabunt: neque enim pars parem vnuam, nisi fortuna propugabit. Alterum igitur horum necesse est, vel fortunam Dii etiam dominari, vel perpetuas esse inter Deos discordias & contentiones: quorum neutrum Deo conuenire ullo pacto potest. Est igitur Deus unus, sempiternus, potentissimus, optimus, felicissimus, quorum nihil potest esse cū animi perturbatione. Non sunt igitur antiquorum Dii, cum plures sint, cum cælum

C content-